

PŘÍKAZ ŘEDITELE VÚZT, v.v.i. č. 2/2007

**ETICKÝ KODEX VÝZKUMNÉHO ÚSTAVU ZEMĚDĚLSKÉ TECHNIKY,
v.v.i.**

1. PREAMBULE

Etický rámec výzkumu formuluje základní pravidla etického chování výzkumných pracovníků a jejich jednání ve výzkumu na základě obecně uznávaných etických norem běžných v této oblasti ve vyspělých zemích.

2. ZÁKLADNÍ ETICKÉ ZÁSADY VÝZKUMU

- **Svoboda výzkumu a odpovědnost**
- **Respektování názorové plurality a tolerance**
- **Respektování lidské důstojnosti a autonomie při výzkumu**
- **Transparentnost**
- **Solidarita a spolupráce ve výzkumu**
- **Prospěšnost a nepoškozování, každé riziko výzkumu musí být vyváženo přínosem**

3. ETIKA A VÝZKUMNÝ PRACOVNÍK

Účelem této kapitoly je podpořit vytváření žádoucích standardů chování výzkumných pracovníků a předcházet tak vzniku konfliktních situací mezi jednotlivými výzkumnými pracovníky i mezi výzkumnými pracovníky a třetími osobami (nakladateli, správou výzkumu atd.), konfliktům zájmu, sporům o autorství a v neposlední řadě i napomoci ke zlepšování vztahů mezi výzkumnou komunitou a společností.

3.1. Výzkumný pracovník:

- a) přijímá odpovědnost za preciznost a objektivitu jím prováděného výzkumu (včetně studia a rešerše literatury, navrhování a provádění experimentů, pozorování a publikování získaných výsledků) na základě svých odborných znalostí,

- b) odmítá jakoukoli řídicí i poradní funkci ve správě (včetně účasti v odborných poradních orgánech poskytovatele), administraci a nebo financování výzkumu, pokud existují oprávněné vážné obavy, že osobní, vědecké, profesní, finanční nebo jiné aktivity by hrozily střetem zájmů a mohly tak ovlivnit jeho objektivitu, způsobilost nebo rozhodovací schopnost při vykonávání této funkce,
- c) dělí se o výsledky výzkumu s ostatními členy řešitelského týmu,
- d) nepoužívá vědecké a vědecko-pedagogické tituly, k jejichž získání předložil nebo použil podklady, které prokazatelně získal v rozporu s etickými zásadami,
- e) nekryje neetické chování ve svém okolí, ani nehledá záminky k zastření vlastních pochybení proti principům etiky výzkumu,
- f) jako člen odborných grémií (vědeckých rad, odborných poradních orgánů atd.) se ve svém rozhodování a hlasování v odborných záležitostech řídí výhradně odbornými hledisky,
- g) spolupracuje s etickou komisí při plnění jejich úkolů.

3.2. Autorství nebo spoluautorství publikace náleží výzkumnému pracovníkovi, který splnil alespoň jednu z uvedených podmínek:

- a) napsal část rukopisu,
- b) podstatně a profesionálně sám nebo v řešitelském týmu přispěl duševní činností k tvůrčímu procesu vedoucímu k výslednému dílu a nebo ke zveřejnění výsledků činnosti v monografii, odborném periodiku, sborníku nebo prostřednictvím jiného média,
- c) vytvořil návrh strategie výzkumu nebo získal a určil data, z nichž výzkum zásadním způsobem vychází, a tak rozhodující měrou přispěl k dosažení publikovaných výsledků tohoto výzkumu,
- d) spojil ve vyšší celek různá teoretická východiska a tím podstatně ovlivnil kvalitu publikovaných výsledků výzkumu,
- e) vypracoval koncepční model, navrhl hodnocení, podílel se na analýze dat nebo interpretaci výsledků, které podstatným způsobem přispěly k vědecké hodnotě publikace.

3.3. Výzkumný pracovník jako autor nebo spoluautor publikace¹:

¹ Vědeckou publikací dle Wikipedia – the free encyclopedia (http://en.wikipedia.org/wiki/Scientific_paper) je míněn článek publikovaný ve vědeckém časopise, který „obsahuje nové výsledky výzkumu“. Článek může poskytovat i kritický přehled stávajícího stavu výzkumu v příslušné oblasti. Publikace většinou prochází „peer review“ jedním nebo více odborníky za účelem posouzení, zda rukopis publikace je vhodný pro publikaci v konkrétním vědeckém časopise. K zařazení mezi autory publikace opravňuje pouze podstatné intelektuální přispění k výsledkům publikovaného výzkumu. Mechanické činnosti (laborantské práce, vkládání dat do databáze, administrativa) nejsou samy o sobě dostatečnými důvody k autorství. Mezi autory by neměly být uváděny ani osoby z důvodu prokázání cti nebo laskavosti, ani nadřízení pracovníci, kteří jinak podmínky pro autorství nesplňují. Jsou-li k tomu oprávněné důvody, mohou být výše uvedení pracovníci zařazeni v „poděkování“.

- a) nedopouští se plagiátorství - při každém citování jiných autorů uvede odkaz na informační zdroj, přitom při shrnutí poznatků jiného autora vyjádří původní myšlenky v dobré víře a bez vědomého zkreslení,
- b) cituje i podstatné práce, které nepotvrzují jeho domněnky a interpretace výsledků,
- c) objeví-li významnou chybu ve svých publikovaných údajích, provede odpovídající kroky k nápravě chyb v publikaci, jako například vytisknutí errata nebo jiné opravy, stažení publikace nebo jiné náležité kroky,
- d) zbytečně nevytváří nadbytečné publikace a nefragmentuje výsledky výzkumu do více publikací na úkor jejich kvality a přehlednosti ,
- e) nezískává citace vlastních prací cestou dohody několika autorů o vzájemných účelových citacích svých prací.

3.4. Výzkumný pracovník v roli vedoucího pracovníka a pedagoga:

- a) si vybírá spolupracovníky a studenty pro práci ve výzkumu na základě nestranného hodnocení jejich intelektuálních, charakterových a v některých případech i kreativních předpokladů,
- b) předává své znalosti, dovednosti a principy dobrého chování ve výzkumu,
- c) klade důraz na kvalitu výuky studentů a totéž vyžaduje od podřízených pracovníků,
- d) rozvíjí nezávislé a kritické myšlení studentů a respektuje jejich právo na svobodné vyjádření názorů na výzkum,
- e) uvádí studenty a podřízené pracovníky mezi autory publikace, pokud jejich tvůrčí práce přispěla k výsledkům zveřejněným v dané publikaci,
- f) podporuje badatelskou i publikační aktivitu svých podřízených pracovníků a studentů i jejich další kvalifikační růst,
- g) neakceptuje ve své působnosti pracovníka dopouštějícího se neetického chování v zařazení, které umožňuje působit na studenty přímou účastí ve výuce, při výchově nebo při výzkumné práci,
- h) důsledně vyvozuje závěry z neetického chování podřízených pracovníků a svěřených studentů,
- i) dbá na správnou aplikaci pracovních předpisů upravujících vztahy při výkonu závislé práce ve výzkumu.

3.5. Výzkumný pracovník jako posuzovatel, recenzent, hodnotitel nebo oponent:

- a) provádí jemu zadanou recenzní nebo jinou hodnotící činnost osobně,
- b) učiní potřebné kroky k vyjasnění údajů v návrhu publikace, u kterých existuje důvodné podezření, že byly zfalšovány nebo jinak upraveny,
- c) přistupuje k recenzi nebo jinému hodnocení s přiměřenou dávkou důvěry k předkládaným údajům a nezdržuje recenzní nebo jiné hodnotící řízení nadbytečnými požadavky,

- d) neprodlužuje hodnocení výzkumné práce za účelem dosahování vlastní výhody nebo výhody třetí osoby,
- e) nevypracuje stanovisko, jehož závěry by mohly být ovlivněny jeho osobním zájmem, nebo na tuto skutečnost předem jasně upozorní
- f) nepoužije údaje uvedené v návrhu publikace k jinému účelu než k vypracování recenzního posudku a neposkytne je třetí osobě,
- g) vystříhá se dalších, výše neupřesněných, vědomých konfliktů zájmů,
- h) přistupuje k vypracování expertního stanoviska pouze z oblasti své specializace,
- i) uvádí expertní názor s jasným stanoviskem,
- j) při vypracovávání expertního stanoviska nepodléhá případným vnějším tlakům, které by mohly mít jakýkoliv vliv na podstatu obsahu stanoviska,
- k) při vypracování oponentského posudku, recenze (nebo v jiném hodnocení nebo posuzování) nebude krýt neetické jednání své i jiných,
- l) posuzuje u návrhu projektu, grantového projektu, výzkumného záměru nebo u jiného návrhu výzkumné činnosti i přiměřenost nákladů hrazených z veřejných prostředků,
- m) respektuje důvěrnost a ochranu duševního vlastnictví obsaženého v hodnocených podkladech.

4. ETIKA A VÝZKUMNÝ ÚSTAV ZEMĚDĚLSKÉ TECHNIKY , v.v.i.

Výzkumný ústav zemědělské techniky, v.v.i. vytváří prostředí, ve kterém jsou výzkumní pracovníci podněcováni k dosahování nejvyššího standardu své práce. Proto zřizuje etickou komisi (podrobněji část 5), která dbá na dodržování etických zásad a pravidel uvedených v tomto kodexu a zabývá se konkrétními případy nesprávného chování a porušení etiky výzkumné práce. VÚZT, v.v.i. se zavazuje:

- a) předcházet vzniku konfliktu zájmů, a to především vyloučením zaujatého oponenta a prohlášením předsedů i členů hodnotících komisí nebo jiných orgánů s rozhodovací pravomocí o jejich nepodjatosti,
- b) identifikovat v počátku každého projektu výzkumu možné konflikty zájmů a eliminovat je, neboť objektivita výzkumu může být ovlivněna nebo zpochybněna případnými vazbami výzkumných pracovníků na sponzory, klienty apod.,
- c) podporovat rovnoprávnou integraci začínajících pracovníků do výzkumných týmů,
- d) zajistit rovné příležitosti uchazečům o pracovní místa,
- e) dbát na odbornost, integritu a vysokou úroveň v oblasti etiky výzkumu členů etických komisí, odborných poradních orgánů poskytovatele nebo jiných relevantních orgánů a zajistit veřejný přístup k jejich profesním životopisům a přehledům publikační a jiné odborné činnosti (přitom však musí být respektován zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, v platném znění),

- f) vycházet z toho, že jakkoliv vysoká odbornost nemůže být důvodem pro výjimky z etických standardů,
- g) netolerovat v rozhodujících a hodnotících orgánech v působnosti dané instituce osoby, které kryjí, přehlížejí nebo umožňují neetické chování,
- h) respektovat důvěrnost a ochranu duševního vlastnictví,
- i) transparentně a bez konfliktů zájmů spolupracovat s podnikatelskou sférou,
- j) dbát na dodržování etiky při rozdělování finančních prostředků na výzkum,
- k) spolupracovat s veřejností a s orgány veřejné správy, informovat je o cílech výzkumu v instituci, o jeho metodách a možném environmentálním nebo jiném riziku vyplývajícím z tohoto výzkumu.

5. ETICKÁ KOMISE VÝZKUMNÉHO ÚSTAVU ZEMĚDĚLSKÉ TECHNIKY , v.v.i.

Ředitel VÚZT, v.v.i. zřizuje etickou komisi, která dbá na dodržování etických pravidel uvedených v tomto kodexu. Za domnělé neetické chování lze považovat takové jednání, jehož znaky zadávají důvod domnívat se, že došlo k porušení etických zásad daných tímto etickým kodexem výzkumu nebo jinými obecně uznávanými relevantními etickými normami. Jejich příklady jsou uvedeny v kapitole 6.

Etická komise má 4 členy, kteří jsou jmenováni ředitelem VÚZT, v.v.i. na doporučení členů Rady instituce VÚZT, v.v.i.. Nejméně 1 člen komise je jmenován z odborníků, kteří nejsou zaměstnanci VÚZT, v.v.i. Funkční období člena etické komise je 4 roky. Členové vyberou mezi sebou předsedu komise hlasováním. Členy komise mohou být jmenováni pracovníci s dostatečnou praxí ve výzkumu, jejichž etika výzkumné práce je na vysoké úrovni a jsou schopni posuzovat všechny aspekty etiky vědecké práce.

6. TYPICKÉ PŘÍKLADY PORUŠENÍ ETIKY

- získání účelových nebo jiných prostředků na výzkum a vývoj podvodným způsobem (předstíráním neexistující kvalifikace, dezinformováním o předchozích výsledcích a praxi, vytvářením falešných a zkreslených představ o výsledcích atd.),
- zfalšování výsledků výzkumu nebo jejich prezentace,
- porušování práv z duševního vlastnictví nebo účelová manipulace s nimi uváděním částí textu či faktů jinde publikovaných jinými autory bez odkazu nebo poděkování,
- vědomá nesprávná interpretace výsledků rešeršních studií, pozorování nebo experimentů,
- prezentování fiktivních údajů jako výsledku pozorování nebo experimentu,
- selektivní výběr údajů, především vynechání některých údajů s cílem podpořit předpokládanou hypotézu apod.,
- záměrná nesprávná interpretace výsledků nebo účelové vytvoření zkreslených závěrů na jejich základě,

- takové chování vůči kolegům a kolegyním nebo podřízeným, které je vedeno s cílem ovlivňovat výsledky jejich výzkumu (tím není míněna diskuse k určitému výzkumu),
- záměrné prezentování výsledků jiných badatelů nekorektním a tendenčním způsobem,
- prezentování sebe jako autora nebo spoluautora bez významného přispění k získání, interpretaci nebo zpracování výsledků výzkumu,
- neuvedení autorů, kteří významně přispěli k výzkumu, a naopak uvedení jmen výzkumných pracovníků, kteří se na výzkumu a publikaci nepodíleli vůbec nebo jen minimálně,
- nedbalost při provádění výzkumu,
- nevhodné zacházení s důvěrnými a citlivými informacemi,
- pořizování kopií designu a softwaru bez povolení.

Etický kodex Výzkumného ústavu zemědělské techniky, v.v.i. byl zpracován s platností od 2. 1. 2007.

Ing. Zdeněk Pastorek, CSc.
pověřený řízením VÚZT, v.v.i.